

۱۴۱۲/۲۱

ایدئولوژی آلمانی

نوشته:

کارل مارکس

فریدریش انگلس

ترجمه: تیرداد نیکی

مصحح: عزیزالله علیزاده

انتشارات فردوس

سرشناسه	: مارکس، کارل، Marx, Karl، ۱۸۱۸-۱۸۸۳ م.
عنوان و نام پدید آور	: ایدئولوژی آلمانی؛ نوشته کارل مارکس و فریدریش انگلس؛ ترجمه تیرداد نیکی؛ مصحح عزیزالله علیزاده.
مشخصات نشر	: تهران: فردوس، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۸۱۶ ص.
شابک	: ISBN: 978-964-320-573-7
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا (فهرست نویسی پیش از انتشار)
یادداشت	: کتاب حاضر از ترجمه انگلیسی تحت عنوان "The German Ideology" برگردان شده است.
یادداشت	: واژه نامه -- کتابنامه بصورت زیرنویس
موضوع	: سوسیالیسم - کمونیسم - ایده آلیسم - ماتریالیسم
موضوع	: Materialism-Idealism-Communism-Socialism
موضوع	: فویرباخ، لودویگ آندریاس، ۱۸۰۴-۱۸۷۲ م.
شناسه افزوده	: انگلس، فریدریش، ۱۸۲۰-۱۸۹۵ م.
شناسه افزوده	: نیکی، تیرداد، ۱۳۲۰-، مترجم.
شناسه افزوده	: علیزاده، عزیزالله، ۱۳۵۰-، مصحح.
رده بندی کنگره	: ۹۱۳۹۵ الف ۲ م / HX ۲۷۶
رده بندی دیویی	: ۳۳۵/۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۴۳۱۹۵
تاریخ در خواست	: ۱۳۹۵/۰۳/۰۴
تاریخ پاسخگویی	: ۱۳۹۵/۰۳/۰۱
کد پیگیری	: ۴۲۴۳۱۹۵

نشر فرهنگ روز

انتشارات فردوس

خیابان انقلاب. خیابان دانشگاه. کوچه میترا. شماره ۷. واحد ۱ - تلفن: ۶۶۴۶۹۳۳۸-۶۶۴۱۸۸۳۹

ایدئولوژی آلمانی

کارل مارکس و فریدریش انگلس

ترجمه: تیرداد نیکی

چاپ چهارم: تهران - ۱۴۰۲

شمارگان: ۶۰۰ نسخه

همه حقوق محفوظ است.

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۳۲۰-۵۷۳-۷

www.ferdosbook.com

انتشارات فردوس

۴۵۰/۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۸	..... کارل مارکس و فریدریش انگلس
۱۲	..... گفتار مترجم
۱۵	..... از طرف هیئت تحریریه
۲۹	..... مجلد اول: انتقاد از فلسفه معاصر آلمانی: فویرباخ، بائوئر و اشتیرنر
۳۰	..... پیشگفتار
۳۳	..... اول - فویرباخ: رویارویی بینش ماتریالیستی و ایده آلیستی
۳۵	..... [۱-] ایدئولوژی عموماً ایدئولوژی آلمانی خصوصاً
۳۷	..... [۲-] مقدمات استنباط ماتریالیستی از تاریخ
۳۹	..... ۳- تولید و مرادود: تقسیم کار و اشکال مالکیت - قبیله‌ای، باستان، فئودالی
۴۳	..... [۴-] ماهیت استنباط ماتریالیستی تاریخ، وجود اجتماعی و شعور اجتماعی
۴۶	..... [۱-] پیش شرط‌های رهایی واقعی انسان
۴۷	..... [۲-] ماتریالیسم اشرافی و ناپیگیرانه فویرباخ
۵۰	..... [۳-] روابط ابتدایی تاریخی، یا جوانب فعالیت اجتماعی. تولید و وسایل معیشت
۵۵	..... [۴-] تقسیم اجتماعی کار و نتایج آن: مالکیت خصوصی، دولت، «غیریت» فعالیت اجتماعی
۵۸	..... [۵-] تکامل نیروهای مولده به مثابه مقدمه مادی کمونیسم
۶۱	..... [۶-] استنتاجاتی از برداشت ماتریالیستی تاریخ: تاریخ به مثابه روندی بی‌وقفه
۶۵	..... [۷-] شمه‌ای از استنباط مادی تاریخ
۶۶	..... [۸-] ناپیگیری استنباط ایده آلیستی تاریخ عموماً و فلسفه مابعد هگلی خصوصاً
۶۹	..... [۹-] استنباط ایده آلیستی تاریخ و کمونیسم کاذب فویرباخ
۷۱	..... [طبقه فرمانروا و عقاید فرمانروا]
۷۵	..... [۱-] افزار تولید و اشکال مالکیت
۷۷	..... [۲-] تقسیم کار فکری و کاریدی، جدایی شهر از روستا: نظام صنفی
۸۰	..... [۳-] تقسیم بعدی کار، جدایی بازرگانی و صنعت، تقسیم کار میان شهرهای متعدد، مانوفاکتور
۸۶	..... [۴-] گسترده‌ترین تقسیم کار صنعت بزرگ
۸۸	..... [۵-] تضاد میان نیروهای مولده و شکل مرادود به مثابه اساس انقلاب اجتماعی

۴	..... ایدئولوژی آلمانی مارکس و انگلس
۸۹	۶- رقابت افراد و تشکیل طبقات. تضاد میان افراد و مناسبات حیات آنان] .....
۹۶	۷- تضاد میان افراد و شرایط زندگی آنان به مثابه تضاد میان نیروهای مولده] .....
۹۸	۸- نقش زور (غضب) در تاریخ] .....
۱۰۰	۹- تضاد میان نیروهای مولده و شکل مراوده تحت مناسبات صنعت بزرگ و رقابت آزاد] .....
۱۰۲	[۱۰- ضرورت، پیش شرط و پیامد برانداختن مالکیت خصوصی] .....
۱۰۴	[۱۱- رابطه دولت و حقوق با مالکیت] .....
۱۰۷	۱۲- شکل های شعور اجتماعی: تأثیر تقسیم کار بر علم .....
۱۰۸	علوم طبیعی و تاریخ .....
۱۰۸	چرا اندیشه پردازان همه چیز را بازگونه می سازند؟ کشیش جماعت، قانون دانان .....
۱۰۹	شورای لایبسیگ .....
۱۱۲	دوم - برونوی قدیس .....
۱۱۲	۱- کارزار علیه فویرباخ .....
۱۲۳	۲- نظرات برونوی قدیس در رابطه با مبارزه میان فویرباخ و اشتیرنر .....
۱۲۶	۳- برونوی قدیس علیه مؤلفان خانواده مقدس .....
۱۳۵	۴- مدیحه سرایی برای «م. هس» .....
۱۳۹	سوم - ماکس قدیس .....
۱۴۰	یکانه و صفات آن .....
۱۴۲	عهد عتیق: انسان .....
۱۴۲	۱- سفر پیدایش: یعنی زندگی یک عاقله مرد .....
۱۵۵	۲- امساک: (اقتصاد) عهد عتیق .....
۱۶۳	۳- قدما .....
۱۷۴	۴- معاصران .....
۱۷۹	الف) روح (تاریخچه سره ارواح) .....
۱۸۶	ب) جن زده (تاریخچه ناسره ارواح) .....
۱۹۲	الف) تجلی .....
۱۹۷	ب) هوی و هوس .....
۲۰۰	ج) تاریخچه ناسره ناسرگی ارواح .....
۲۰۰	الف) سیاه پوستان و مغولی ها .....
۲۰۹	ب) کاتولیسیسم و پروتستانیسم .....
۲۱۳	د) هیرارشی .....
۲۲۹	۵- «اشتیرنر»، خرسند از تعبیر خود .....

۵	فهرست مطالب
۲۳۸	۶- گروه آزادان
۲۳۹	الف) لیبرالیسم سیاسی
۲۵۴	ب) کمونیسم
۲۵۴	نخستین تعبیر منطقی
۲۵۷	نخستین استنتاج
۲۵۹	دومین استنتاج
۲۶۱	سومین استنتاج
۲۶۱	دومین تعبیر منطقی
۲۶۶	سومین تعبیر منطقی
۲۷۰	نخستین استنتاج
۲۷۰	دومین استنتاج
۲۷۲	سومین استنتاج
۲۷۳	نخستین تعبیر تاریخی
۲۷۵	دومین تعبیر تاریخی
۲۷۶	سومین تعبیر تاریخی
۲۷۷	چهارمین تعبیر تاریخی
۲۷۸	۱- حکم کبری
۲۷۸	۲- حکم تاریخی صغری
۲۷۹	۳- استنتاج کمونیستی
۲۹۰	ج) لیبرالیسم بشردوستانه
۲۹۹	عهد جدید: «منیت»
۲۹۹	۱- اقتصاد عهد جدید
۳۰۲	۲- فنومنولوژی اگونیست در توافق با خود، یا نظریه برانیت نفس
۳۳۹	۳- مکاشفه یوحنا ی رسول، یا منطق خردمندی جدید
۳۷۵	۴- خصوصیت
۳۹۴	۵- مالک
۳۹۴	الف) قدرت من
۳۹۴	۱- حقوق
۳۹۴	الف) تقدیس بطور کلی
۴۰۰	ب) استملاک توسط آنتی تز بسیط
۴۰۳	ج) استملاک توسط بوسیله آنتی تز مرکب

۶	ایدئولوژی آلمانی مارکس و انگلس
۴۰۸	واقعہ ۱- «حق انسان» و «حق مستقرشده»
۴۱۱	واقعہ ۲- امتیازات و حقوق برابر
۴۱۲	۲- قانون
۴۲۳	وقایع ضمنی
۴۲۴	۳- جرم
۴۲۵	الف) تقدیس ساده جرم و مکافات
۴۲۵	الف) جرم
۴۲۷	ب) مکافات
۴۲۹	ب) استملاک جرم و مکافات از طریق آنتی تز
۴۳۳	ج) جرم به مفهوم متعارفی و غیرمتعارفی
۴۳۸	[ب) مرادۃ من]
۴۳۸	[۱- جامعه]
۴۴۱	۵- جامعه به مثابه جامعه بورژوازی
۴۷۹	۲- عصیان
۴۹۵	۳- اتحادیه
۴۹۶	۱- مالکیت بر زمین
۴۹۸	۲- تشکیلات کار
۵۰۴	۳- تنخواه گردان
۵۱۰	۴- دولت
۵۱۴	۵- عصیان
۵۱۵	۶- مذهب و فلسفۃ اتحادیه
۵۱۵	الف) مالکیت
۵۲۰	ب) ثروت
۵۲۱	ج) اخلاقیات مراوده، تنوری استثمار
۵۲۹	د) مذهب
۵۳۰	ه) تکمله بر اتحادیه
۵۳۳	ج) التذاذ - نفس من
۵۴۶	۶- کتاب غزل غزل های سلیمان یا کتاب یگانه
۵۶۶	۲- تفسیر پوزش طلبانه
۵۷۵	ختم شورای لایپ سیگ

۵۷۷	مجلد دوم: انتقاد از سوسیالیسم آلمانی برحسب رسولان مختلف آن
۵۷۸	سوسیالیسم حقیقی
۵۸۱	دی‌راینشه یا رבוشر (سالنامه‌های راین) یا فلسفه سوسیالیسم حقیقی
۵۸۱	الف) «کمونیسم، سوسیالیسم، اومانیزم»
۵۹۷	ب) «سنگ‌بناهای سوسیالیست»
۶۰۱	نخستین سنگ‌بنا
۶۰۵	دومین سنگ‌بنا
۶۱۱	سومین سنگ‌بنا
۶۱۵	چهارم - کارل گرون
۶۱۵	جنبش سوسیالیستی در فرانسه و بلژیک، تاریخ‌نگاری سوسیالیسم حقیقی
۶۲۵	سن‌سیمونیزم
۶۳۲	۱- نامه‌های یک شهروند ژنوی به معاصران خود
۶۳۵	۲- موازین سیاسی صاحبان صنایع
۶۳۹	۳- مسیحیت نوین
۶۴۰	۴- مکتب سن‌سیمون
۶۴۸	فوریه‌یسم
۶۶۰	«محدودیت‌های باباکابه» و جناب گرون
۶۷۳	پرودن
۶۷۶	پنجم - «دکتر گنورگ کوهلمان هولشتاینی» یا غیب‌گویی‌های سوسیالیسم حقیقی
۶۸۹	فریدریش انگلس: [سوسیالیست‌های حقیقی]
۷۴۷	پیوست‌ها:
۷۴۸	کارل مارکس: [تزهایی درباره فویرباخ]
۷۵۲	فریدریش انگلس: فویرباخ
۷۵۶	کارل مارکس و فریدریش انگلس: [پاسخی به ضدانتقادیه برونو بائوئر]
۷۶۱	ضمیمه‌ها:
۷۶۲	توضیحات
۷۹۷	نامنامه

کارل مارکس و فریدریش انگلس

کارل هاینریش مارکس (۵ مه ۱۸۱۸-۱۴ مارس ۱۸۸۳) مطالب بسیاری بصورت مقاله و کتاب نوشته است. برخی از کتاب‌هایش عبارتند از:

- ۱- «دستنویس‌های اقتصادی و فلسفی» رادر سال ۱۸۴۴ میلادی در پاریس نوشت. در این اثر باروش ماتریالیست - دیالکتیک به اثبات تحلیل اقتصادی اندیشه‌های کمونیستی خود پرداخت.
- ۲- «خانواده مقدس» رادر ۱۸۴۴ به همراه فریدریش انگلس (۲۸ نوامبر ۱۸۲۰-۵ اوت ۱۸۹۵) نوشت. در این کتاب با توجه به اختلاف میان برونو بائوئر و همکارانش، به انتقاد از مکتب نقدگرایی انتقادی و اصولاً نقد هگل‌گرایان جوانی پرداخت که فکر می‌کردند می‌توانند با انتقاد از نظام سرمایه‌داری و کارگری را اصلاح نمایند. در برابر این اندیشه، مارکس نظریه انقلاب کارگری را مطرح ساخت.
- ۳- «ایدئولوژی آلمانی» رادر ۱۸۴۵ به همراه انگلس نوشت. در این اثر به انتقاد از فلسفه آلمانی با توجه به آثار متفکران این روش یعنی لودویگ آندریاس فویرباخ آلمانی (۱۸۷۲-۱۸۰۴)، بائوئر و یوهان کاسپار اشمیت مشهور به ماکس اشتیرنر (۱۸۵۶-۱۸۰۶) و همچنین انتقاد از سوسیالیسم آلمانی پرداخت.
- ۴- «فقر فلسفه» رادر ۱۸۴۷ نوشت. در آن، نظریه کارکردهای ساختاری نظام سرمایه‌داری پی‌یرژوزف پرودن آلمانی (۱۵ ژانویه ۱۸۰۹-۱۹ ژانویه ۱۸۶۵) را از روی کتاب فلسفه فقر او نقد نموده است.
- ۵- «مانیفست حزب کمونیست» رادر ۱۸۴۸ به همراه انگلس نوشت. در این بیانیه با نگارش اصول حزب کمونیست، به نقد اصول نظام سرمایه‌داری پرداخته است.
- ۶- «طرح‌هایی در نقد اقتصاد سیاسی» رادر ۱۸۵۸ نوشت. در این اثر به انتقاد از مقولات اقتصادی و روش‌های تحقیقی اقتصادبورژوایی پرداخت.
- ۷- «سرمایه» رادر ۱۸۶۷ نوشت. در این اثر به بررسی اوضاع کارگران انگلستان پرداخت. این کتاب مجموعه سه جلدی است که جلد اولش در زمان خود مارکس و

دو جلد دیگر بعد از مرگش در ۱۸۸۵ و ۱۸۹۴ با ویرایش‌ها و نظارت انگلس به چاپ رسید.

۸- «انتقاد از برنامه گوتا» را در ۱۸۷۵ نوشت. در این کتاب نظریه دولت فردیناند لاسال (۱۸۲۵-۳۱ اوت ۱۸۶۴) را نقد نموده است.

***

فریدریش انگلس در ۲۸ نوامبر ۱۸۲۰ میلادی در شهر بارمن جزو پادشاهی پروس (ووپرتال کنونی) آلمان متولد شد. او در ۷۴ سالگی در ۵ اوت ۱۸۹۵ در لندن انگلستان مُرد.

در سال ۱۸۴۱ به جناح چپ پیروان گئورگ ویلهلم فریدریش هگل (۱۷۷۰-۱۸۳۱) فیلسوف آلمانی پیوست. در ۲۲ سالگی کتاب «شلینگ و اشراق» را نوشت و در آن، یافته‌های محافظه‌کارانه و نیز تناقضات مربوط به دیالکتیک غیرمادی فریدریش ویلهلم یوزف شلینگه (۱۷۷۵-۱۸۵۴) فیلسوف ایده‌آلیست آلمانی را نقد کرد.

انگلس با خواست پدرش، هازم انگلستان شد تا علم تجارت بیاموزد ولی در این سفر با زندگی و کار کارگران صنعتی استثمار شده توسط نظام سرمایه‌داری انگلیس آشنا شد. او بجای آموختن فنون تجارت، بینش سوسیالیسم و نابودی استثمار فرد از فرد را پذیرفت. در همین راستا در سال ۱۸۴۴ کتاب «یاری به نقد اقتصاد سیاسی» را نوشت. پس از اندکی او انگلستان را ترک کرد و رهسپار فرانسه شد. وی در پاریس با کارل مارکس (۱۸۱۸-۱۸۸۳) جامعه‌شناس و اقتصاددان آلمانی آشنا گردید. آشنایی انگلس با مارکس آغاز پیوندی ژرف فکری، عاطفی، کاری، مالی و مبارزاتی میان آنها شد.

در سال ۱۸۵۰ کتاب‌های «جنگ دهقانی در آلمان» و «انقلاب و ضدانقلاب در آلمان» را نوشت. در این آثار، نقش دهقانان به عنوان همزمان رنجبران یا کارگران صنعتی در مبارزه با نظام سرمایه‌داری توصیف شده است.

انگلس ۴۰ سال همکار و رفیق مارکس بود و به شکل‌های مختلف در نگارش کتاب «سرمایه» به وی کمک کرد. شاید بدون حمایت مالی و فکری انگلس، انتشار آن ممکن نبود. پس از مرگ مارکس، انگلس جلد دوم و سوم «سرمایه» را انتشار داد.

انگلس کتاب‌های «منشأ خانواده، مالکیت خصوصی و دولت» را در سال ۱۸۴۴، «آنتی‌دورینگ» را در سال ۱۸۷۸ و «فویرباخ و پایان فلسفه کلاسیک آلمانی» را در

سال ۱۸۸۶ نوشت.

در سال‌های ۱۸۴۶-۱۸۴۴ این دو اندیشمند، بطور مشترک کتاب «خانواده‌ها انتقاد از فلسفه‌اندیشی مارکس»، «مادی‌گرایی تاریخی و مادی‌گرایی (ماتریالیسم دیالکتیک)» را بنا نهادند و در ضمن در سازمان‌کاری «اتحادیه‌ها» به فعالیت پرداختند. در سال ۱۸۴۷ انگلس خطوط اصلی مرام‌نامه‌ای را نوشت که اندکی بعد بر آن اساس با همکاری مارکس «مانیفست» حزب کمونیست (۱۸۴۸) تدوین شد.

انگلس به عنوان روزنامه‌نگار نقش فعالی در انتشار آراء و افکار مربوط به نظریه و عمل مبارزات طبقاتی زحمتکشان ایفا کرد. در وقایع انقلاب ۱۸۴۸ تا ۱۸۴۹ وی دوش‌به‌دوش نیروهای انقلابی به نبرد پرداخت و عملاً در میدان انقلاب با تجربه‌های انقلابی آب‌دیده شد. پس از شکست انقلاب، ناچار انگلس آلمان را ترک کرد.

پس از استقرار در انگلستان، انگلس نیز مانند مارکس، به جنبش کارگری پیوست و برای تشکیل «انجمن بین‌المللی کارگران» کوشش بسیار کرد و بطور مداوم مبارزه علیه خرده‌بورژوازی و نظریات آنارشیستی را ادامه داد.

***

هدف از انتشار این کتاب، هم تبلیغ اندیشه‌های مارکس و مارکسیسم نیست و هم به معنای تأیید آن نیست بلکه چون سال‌ها منتشر نشده، قصد بر این است تا پژوهشگرانی که می‌خواهند به این مقوله بپردازند بتوانند به منابع دست اول دسترسی داشته باشند تا آگاهانه قضاوت کنند والا با فروپاشی بلوک شرق و تقسیم اتحاد جماهیر شوروی واقعیت نظام‌های کمونیستی و سوسیالیستی آشکار شده است.

در انجام این مقال شایسته است از جناب یاسینیان مدیر محترم نشر فردوس و سرکارخانم زهرا یاسینیان ناظر فنی چاپ سپاسگزاری نمایم که با همفکری ایشان اثر حاضر منتشر شد. دست‌میزاد.

پاییز برگریزان ۱۳۹۵

آستانه اشرفیه گیلان

عزیزالله علیزاده